

УДК 338. 241.2

Я.М. Галак, канд. екон. наук, доцент; І.М. Галак, викладач
Т.С. Івашків, канд. екон. наук, викладач
Тернопільський національний економічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Стратегія побудови ринкової економіки в сучасний період пов'язана з постановкою і вирішенням актуального питання – формування конкурентоспроможності виробництва у підприємницьких структур на всіх її ієрархічних рівнях. Замкнутість командно-адміністративної системи створювала вигляд “ефективного” та “неконкурентоспроможного” виробництва, а визначення ж останнього

Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економіка АПК і природокористування”

сприймалося як елемент капіталізму. Депресійно-кризовому стану, який виник на початку 90-х років, передувала зміна механізмів управління економікою, яка базувалася на відмові від планування та швидкому переході до саморинкових механізмів регулювання. Суттєвих покращань не дали інституціональні перетворення господарюючих суб'єктів, оскільки виникли процеси, які на той час розвивалися прискореними темпами, були невідворотними. Водночас і 10-річний досвід формування теоретичних і методологічних засад ринкових механізмів не сприяв істотному підвищенню міжнародної конкурентоспроможності національної економіки в умовах всеосяжного масштабу міжнародної конкуренції, яка в багатьох випадках має на сьогоднішній день глобальний характер. Динамічний і безперервний розвиток конкуренції, який досягає великих масштабів на світовому ринку, викликає запитання про те, якими саме критеріями керуватися виробникові для досягнення переваг у міжнародному конкурентному середовищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значним поштовхом для наукових пошуків вітчизняними вченими після досить інертного періоду застою розвитку економіки слугував перехід національної економіки до ринкових відносин. Усе це відповідно поживало інтерес науковців до теоретичного інтерпретування поняття конкурентоспроможності і глибшого розкриття цієї економічної категорії в наукових публікаціях таких учених, як: Л. Антонюк [1], Б. Кваснюк [4], С. Купринюк [5], Д. Малашук [6], І. Піддубна [9], І. Сіваченко [10]. Суттєвий внесок серед зарубіжних вчених у розкриття цього питання зробили С. Ємельянов [2], А. Кадиров [3], М. Мікаелян [7], Єжи Жупел [11], М. Ерліх [12].

Невирішена частина загальної проблеми. Беручи до уваги той факт, що конкурентоспроможність на міжнародному рівні є проміжним елементом між глобальною, національною і регіональною проблемами, залишається невирішеним ряд питань, що стосуються сутності, напрямків і стратегії розвитку міжнародної конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Формулювання цілей статті. Метою цього дослідження є проведення аналізу й обґрунтування основних положень щодо розвитку теоретичних підходів сутності поняття конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Багатоманітність поглядів і думок серед вітчизняних і зарубіжних вчених є вагомим доказом посилення актуалізації вивчення цих питань серед науковців і спеціалістів. Так, зокрема в дослідженнях учених країн СНД простежується доказ невідповідності країн співіснувати в конкурентному ринковому середовищі, де постійно відбувається посилення міжнародної конкуренції [3, с. 53; 7, с. 34]. Бурхливий динамізм як фактор безперервного розвитку економічних процесів потребує інших підходів до розгляду цього питання у більшій пристосованості до умов сьогодення та науково-теоретичного

синтезу щодо дефініції міжнародної конкурентоспроможності. Разом з тим необхідно відмітити, що ситуація потребує послідовного аналізу виниклих проблем із прийняттям теоретико-практичних рекомендацій відносно формування конкурентних позицій держави на міжнародному ринку.

Розглядаючи міжнародну конкурентоспроможність через призму поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених, ми помітили фокусування їх бачень на багатоваріантності теоретичних підходів. Так, Л. Антонюк, даючи характеристику і визначення міжнародної конкурентоспроможності країни, розглядає її як ...здатність країни займати й утримувати стійкі позиції на певних сегментах ринку при наявності потужностей економічного потенціалу [1, с. 33]. Досить розгорнутими є трактування Б. Кваснюка, за яким міжнародна конкурентоспроможність включає в себе ряд складових, перш за все "...забезпечення системою державного устрою цілеспрямованого розвитку економіки", а також, з другого боку, автор додає до свого твердження "...забезпечення матеріального добробуту громадян" [4, с. 97].

На противагу Б. Кваснюку, більш лаконічним є формулювання зарубіжними вченими цієї категорії, яким у більшій мірі притаманний західний раціоналізм у поглядах і світобаченні проблем. Тому їх дослідження зводиться до певної конкретизації об'єктів, що характеризуються, з акцентом саме на елементарних їх складових. Зокрема таким прикладом слугує дослідження Дж. Хайна і М. Ерліха, в якому автори визначають свою позицію як можливість країни продавати свою продукцію [12, с. 11]. Заслужують на увагу погляди академіка А.О. Сіваченка, в книзі якого наводиться поділ конкурентних переваг на п'ять основних принципів, серед яких вчений виділяє і описує глобальний підхід до стратегії, що у своїй первинній сутності, ми вважаємо, є надзвичайно актуальним в умовах сьогодення [10, с. 16].

Разом з тим найбільш прийнятним і доступним для сприйняття є розвиток бачення і розкриття теоретико-методологічних проблем управління конкурентоспроможністю на міжнародному рівні професором І.О. Піддубним. Специфічним елементом, через який він характеризує конкурентоспроможність, є визначення базової категорії. У цьому разі вчений пропонує вважати основоположним принципом, в основі якого лежить визначення цієї категорії, принцип ефективності, який, на його думку, є базовою характеристикою господарської діяльності будь-якого суб'єкта [9, с. 43], із чим ми і погоджуємося. Внаслідок цього міжнародна конкурентоспроможність, на думку вченого, це реалізована або майбутня здатність суб'єкта забезпечувати ефективність міжнародного бізнесу [9, с. 47], де категорія ефективності вживається як відношення певного результату до поставлених цілей.

Поняття ефективності має у порівнянні з поняттям конкурентоспроможності, що походить від терміна «конкуренція», дещо інший зміст. Економічна категорія «ефективність» виражає ступінь

досконалості певної виконаної дії, проте основним мотивом її є досягнення позитивних результатів. У кінцевому підсумку це поняття ще не виражає повної характеристики досліджуваного предмета.

Сучасне відображення реального стану характеризуваного об'єкта дає тільки вищезгадуване нами поняття – конкурентоспроможність.

Крім того, розглядаючи цю категорію на міжнародному рівні, слід урахувати ще ряд важливих показників, які охоплюють весь ланцюг, на якому відбуваються проходження всіх етапів продукції від виробництва до реалізації на міжнародному ринку. Даючи оцінку конкуренції, яка існує на міжнародному ринку, відмітимо, що на сьогоднішній день пропозиція перевищує попит на продукцію, в результаті чого інколи високий рівень рентабельності виробництва не дає підстав сподіватися на досягнення міжнародної конкурентоспроможності підприємства на всіх рівнях. Існує велика кількість факторів, які негативно впливають на просування продукції на шляху від ринку до споживача.

Автори Бостонської консультативної групи відмічають, що великий вплив на міжнародну конкурентоспроможність у сучасний період здійснює такий визначальний чинник, як час. Погоджуючись із цими висловлюваннями, ми вважаємо за необхідне виділити такі взаємодоповнювальні фізичні складові, як простір і рух, без урахування яких неможливо ефективно здійснити моніторинг певного ринкового середовища.

Вироблення стратегічних засад розвитку національної економіки означає чітку орієнтацію суб'єктів господарської діяльності на міжнародний ринок, чому передують здійснення певних заходів на регіональному та національному рівні й реальне впровадження їх у дію. Основними засадами, якими вони повинні керуватися в міжнародному конкурентному середовищі, є поступова адаптація підприємницьких структур до умов, які існують на світовому ринку. Це, у свою чергу, потребує гнучкості щодо інноваційно-інвестиційних перетворень та максимального вдосконалення механізму управління підприємствами.

Висновки. Таким чином, тільки при умові вдосконалення якісних характеристик і наближення їх до світових стандартів, а також при трансформуванні і побудові нових гнучких механізмів управління господарськими суб'єктами з'явиться можливість істотно підвищити конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Бібліографічний список: 1. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія / Л.Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с. 2. Емельянов С.В. Международная конкурентоспособность производителей: факторы, определяющие положение на рынках и конкурентные преимущества (на примере США) / С.В. Емельянов // Маркетинг в России и за рубежом. – 2002. – № 1 (27). –

С. 107-116. 3. Кадыров А. Стратегия повышения конкурентоспособности экономики Узбекистана / А. Кадыров // Проблемы теории и практики управления. – 2005. – № 4. – С. 51-56. 4. Кваснюк Б.Є. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / за ред. Б.Є. Кваснюка. – К.: ІЕП, 2003. – 150с. 5. Купринюк С.М. Оцінка конкурентоспроможності економіки: Україна у міжнародних рейтингах / С. М. Купринюк // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 1(43). – С. 102-110. 6. Малащук Д.В. Пріоритетні заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності економіки України / Д.В. Малащук // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 1 (43). – С. 22-31. 7. Микаелян М. Конкурентная политика в Армении / М. Микаелян // Проблемы теории и практики управления. – 2004. – № 3. – С. 31-36. 8. Международная конкурентоспособность России. Юбилейный десятый круглый стол кафедры экономики зарубежных стран и внешнеэкономических связей экономического факультета МГУ // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 6. «Экономика». – 2004. – № 2. – С. 108-122. 9. Піддубна І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: навч. посібник / І.О. Піддубна, А.І. Піддубна; за ред. проф. І.О. Піддубного. – Х.: Інжек, 2004. – 264 с. 10. Сіваченко І.Ю. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: навч. посібник / І.Ю. Сіваченко; за ред. д-ра. екон. наук, проф., акад. І.Ю. Сіваченка. – К.: ЦУЛ, 2003. – 186 с. 11. Jerzy Czipial. Uwarunkowania konkurencyjności restrukturyzowanych przedsiębiorstw w Europie-Srodkowo Wschodniej / J. Czipial / Wplyw konkurencji na strategie w otoczenie miedzunarodowym, red. Cheslaw Glinkowski, – Chesc 1. – Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznan, 13-14 pardziernika 1999 r., st. 580. 12. Erlich M. The competitive position of us exporters / M. Erlich, J. Hein – № 4. The conference Board. – 1996. – № 101. – P.7-70.

Я.М. Галак, И.Н. Галак, Т.С. Ивашкив. Теоретические основы формирования подходов к оценке конкурентоспособности субъектов ведения хозяйства. Проведен теоретический анализ формирования конкурентоспособности субъектов ведения хозяйства. Рассмотрены разносторонние подходы относительно теоретической оценки конкурентоспособности на международном уровне. Дана оценка формированию конкурентоспособности субъектов ведения хозяйства на современном этапе в международном аспекте.

Ya. Halak, I. Halak, T. Ivashkiv. Theoretical bases of forming of approaches to estimation of competitiveness of subjects of ménage. The theoretical analysis of forming of competitiveness of subjects of ménage is conducted. Scalene approaches are considered in relation to theoretical estimation of competitiveness at an international level. Estimation is given to forming of competitiveness of subjects of ménage on a modern stage in an international aspect.